

SEBAHATTİN ÇELEBİ FRANKFURT

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
"Fe-bieyyi âlâi Rabbikumâ tukezzibân'
(O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?)

Rahman suresindeki şiirsel akustiğin doruğa ulaştığı ayetler bunlar. Mekke döneminde nazil olan bu sure; 78 ayetten oluşuyor. Sure, Allah'ın "***Rahman***" *(sonsuz merhamet sahibi)* ismini vurgulayarak başlar ve Allah'ın kâinattaki nimetlerini hatırlatıp, "***Fe-bieyyi âlâi Rabbikumâ tukezzibân"*** *(Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?)* sorusunu tekrar ederek insanları düşünmeye davet eder.

Büyük İslam tefsircisi İbn-i Kesir *(İmam Ebu'l-Fida İsmail bin Ömer bin Kesir)* Hz. Ali'den rivayet edilen ***"Her şeyin bir gelini vardır, Kur'an'ın gelini de Rahman Suresi'dir"*** hadisini naklederek başlar. İbn-i Kesir'e göre Rahman Suresi, Allah'ın rahmetinin genişliğini, kudretinin yüceliğini, kâinattaki mükemmel düzeni, ahiret hayatını ve insanlara verdiği sayısız nimeti hatırlatarak, onları şükre davet eder.

Almanların büyük şairini de derinden etkilemiştir Rahman suresi. Goethe Kur'an sayfaları arasında gezinirken, gözleri ***"Rahman"*** suresine takılır.

"Rahman olan Allah'ın adı, altındaki dizelerle birlikte bir melodi gibi akan güneş ve ay bir hesaba göre hareket eder; otlar ve ağaçlar secde eder" الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ۝ وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ayeti Goethe'nin muhtemelen doğaya olan tutkusunu, evrene duyduğu hayranlığı adeta bir aynada kendisine yansıtır. O anda, bu sure, onun için bir kutsal metinden fazlası; bir şiir, bir doğa senfonisi, bir ilahi fısıltıya dönüşür.

Bir Şairin Doğayla Buluşması

Goethe'nin ***"Rahman"*** suresiyle tanışması, onun İslam'a ilgisinin en zarif duraklarından biriydi. 1772'de, henüz 23 yaşındayken, Johann Jakob Reiske'nin Kur'an çevirisiyle ilk kez karşılaşmıştı. Ama ***"Rahman"*** suresi, yıllar içinde, özellikle ***"West-östlicher Divan"***ı yazdığı olgunluk döneminde, onun ruhunda özel bir yer edindi. Goethe, doğayı bir laboratuvarda değil, bir şairin gözüyle izleyen bir adamdı. Bitkilerin dönüşümünü, gökyüzünün ritmini, denizin dalgalarını bir bilim insanı titizliğiyle gözlemlerken, aynı zamanda bir sanatçı coşkusuyla severdi. ***"Rahman"*** suresi, bu iki yanını birleştiren bir köprü gibiydi.

Surenin açılışında, ***"Rahman"*** *(Merhametli)* sıfatı, Goethe'yi hemen cezbetti. Onun için merhamet, evrenin işleyişindeki yumuşak ama güçlü bir eldi. Sure, Allah'ın yarattığı nimetleri sıralarken ***"Güneş ve ay, yıldızlar ve ağaçlar, denizler ve inciler"*** Goethe'nin panteist damarı titriyordu. O, doğayı Tanrı'nın bir yansıması olarak görüyordu; evrenin her zerresinde bir uyum, bir ilahi düzen seziyordu. الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ***"Güneş ve ay bir hesaba göre hareket eder"*** dizesi, onun astronomiye olan ilgisine dokundu; ***"otlar ve ağaçlar secde eder"*** ise bitkiler üzerine yazdığı ***"Metamorphose der Pflanzen"***deki *(Bitkilerin Dönüşümü)* fikirleriyle örtüştü. Goethe, bu dizelerde, doğanın sadece bir mekanizma değil, aynı zamanda bir ibadet olduğunu hissetti.

Şiirsel Bir Büyüleniş

Goethe, ***"Rahman"*** suresini okurken, metnin ritmik akışına kapıldı. Sure, 78 ayetten oluşuyordu ve her biri, ***"O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?"*** nakaratıyla bitiyordu. Bu tekrar, onun için bir şiirsel mantra gibiydi; bir soru, bir hatırlatma, bir meditasyon. Goethe, bu yapıyı, kendi lirik şiirlerinde kullandığı döngüsel motiflere benzetti. ***"Bu, doğanın ritmi gibi"*** diye düşündü belki de; tıpkı dalgaların kıyıya vurması ya da mevsimlerin dönmesi gibi, bir uyum içinde ilerleyen bir söz.

Surenin imgeleri, Goethe'nin hayal gücünü ateşledi. مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ۝ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَّا يَبْغِيَانِ ***"İki denizi salıverdi, birbirine kavuşurlar; ama aralarında bir engel vardır, aşamazlar"*** ayeti, ona doğanın hem birliğini hem ayrılığını anlattı. Denizlerin bu dansı, onun bilimsel gözlemlerinde sıkça karşılaştığı zıtlıkların uyumu fikrini çağrıştırıyordu. İnciler ve mercanlar'dan bahseden dizeler ise, Goethe'nin doğanın güzelliklerine olan tutkusunu okşadı. Bir mektubunda, ***"Muhammed'in sözleri, doğanın en derin hakikatlerini taşıyor"*** diye yazmıştı. ***"Rahman"*** suresi, bu sözün en canlı kanıtıydı onun gözünde.

Goethe, surenin şiirsel gücünü, Kur'an'ın genel hitabet sanatıyla bağdaştırdı. ***"Bu metin, hem bir ozanın ilhamı hem bir liderin çağrısı,"*** diye not düşmüştü bir keresinde. "Rahman'ın her ayetinde, doğanın nimetlerini sıralayan bir şükran ile insanlara bu nimetleri sorgulatan bir uyarı vardı. Goethe,

Goethe'nin iki yanını birleştiren Rahman suresi

Goethe'nin "Rahman" suresiyle tanışması, onun İslam'a ilgisinin en zarif duraklarından biriydi. 1772'de, henüz 23 yaşındayken, Johann Jakob Reiske'nin Kur'an çevirisiyle ilk kez karşılaşmıştı. Ama "Rahman" suresi, yıllar içinde, özellikle "West-östlicher Divan"ı yazdığı olgunluk döneminde, onun ruhunda özel bir yer edindi.